

Haragszom mindhalálíg?¹

Lectio:

*Így szólt az Úr igéje Jónáshoz, Amittaj fiához:
Indulj, menj Ninivébe, a nagy városba, és prédikálj elle-
ne, mert feljutott hozzám gonoszságának híre!*

*El is indult Jónás, de azért, hogy Tarsísba meneküljön az
Úr elől. Elment Jáfóba, talált ott egy hajót, amely
Tarsísba készült. Kifizette az útiköltséget, és hajóra
szállt, hogy a rajta levőkkel Tarsísba menjen az Úr elől.
Az Úr azonban nagy szelet bocsátott a tengerre. Nagy
vihar támadt a tengeren, és már azt hitték, hogy hajótö-
rést szenvednek.*

*Félelem fogta el a hajósokat, mindegyik a maga istené-
hez kiáltott, és a hajóban levő holmikat a tengerbe dob-
ták, hogy így könnyítsenek rajta. Ezalatt Jónás, aki le-
ment, és lefeküdt a hajó egyik zugában, mélyen aludt.
De odament hozzá a hajóskapitány, és így szólt hozzá:
Hogy tudsz ilyen nyugodtan aludni!? Kelj föl, és kiálts az
Istenedhez! Talán gondol ránk az Isten, és nem veszünk
el!*

*Az emberek meg ezt mondták egymásnak: Gyertek, ves-
sünk sorsot, és tudjuk meg, ki miatt ért bennünket ez a
veszedelem! Sorsot vetettek, és a sors Jónásra esett.*

*Akkor így beszéltek hozzá: Mondd el nekünk, miért van
rajtunk ez a veszedelem? Mi a foglalkozásod, és honnan
jössz? Hol a hazád, és melyik népből való vagy?*

*Ő így felelt nekik: Héber vagyok. Az Urat, a menny Iste-
nét félem, aki a tengert és a szárazföldet alkotta.*

¹ Elhangzott Érköbölkúton és Szentjaboron 2019. április 28-án.

Az embereket nagy félelem fogta el, amikor megtudták, hogy az Úr elől menekül - mert Jónás elmondta nekik -, és ezt mondták neki: Hogy tehettél ilyet?!

Majd ezt kérdezték tőle: Mit tegyünk veled, hogy lecsendesedjék körülöttünk a tenger? Mert a tenger egyre viharosabb lett.

Ő pedig így válaszolt nekik: Fogjatok meg, és dobjatok a tengerbe, akkor lecsendesedik körülöttem a tenger! Mert tudom, hogy énmiattam zúdult rátok ez a nagy vihar.

Az emberek azonban megpróbálták kievezni a szárazföldre, de nem tudtak, mert a tenger egyre viharosabb lett körülöttük.

Ekkor így kiáltottak az Úrhoz: Jaj, Uram, ne vesszünk el emiatt az ember miatt, ne terheljen bennünket ártatlan vér! Mert te, Uram, azt teszed, amit akarsz!

Azzal fogták Jónást, és beledobták a tengerbe; a tenger pedig lecsendesedett.

Ezért az emberekben nagy félelem támadt az Úr iránt; áldozatot mutattak be, és fogadalmakat tettek az Úrnak. (Jón 1,1–16)

Textus:

„Amikor Isten látta, amit tettek, és hogy mindenki megtért a maga gonosz útjáról, megbánta Isten, hogy pusztulásba akarta dönteni őket, és nem tette meg.

Ez azonban nagyon rosszul esett Jónásnak, és megharagudott.

Így imádkozott az Úrhoz: Ó, Uram! Gondoltam én ezt már akkor, amikor még otthon voltam! Azért akartam először Tarsísba menekülni, mert tudtam, hogy te kegyelmes és irgalmas Isten vagy, türelmed hosszú, szereteted nagy, és visszavonhatod még a veszedelmet.

Most azért, Uram, vedd el az életemet, mert jobb nekem meghalnom, mint élnem!

Az Úr azonban ezt kérdezte: Igazad van-e, hogy haragszol?!

Azután kiment Jónás a városból, letelepedett a várostól keletre, készített ott magának egy kunyhót, és odaült az árnyékába, hogy lássa, mi történik majd a várossal.

Az Úristen pedig úgy rendelte, hogy nőjön ott egy bokor; az felfutott Jónás fölé, és árnyékot tartott a feje fölött, hogy megvédje a rosszullettől. Jónás nagyon örült a bokornak.

Isten azonban úgy rendelte, hogy másnap, amint hajnalodni kezdett, megrágja egy féreg a bokrot, és az elszáradjon.

Amikor kisütött a nap, Isten úgy rendelte, hogy tikkasztó keleti szél támadjon. Jónás napszúrást kapott, ájuldozott, a halált kívánta magának, és azt mondta: Jobb nekem meghalnom, mint élnem!

Akkor Isten ezt kérdezte Jónástól: Igazad van-e, amikor haragszol e miatt a bokor miatt? Ő így felelt: Igazam van! Haragszom mindhalálig!

Az Úr ezt mondta: Te számod ezt a bokrot, amelyért nem fáradtál, és amelyet nem te neveltél, amely egyik éjjel felnőtt, másik éjjelre pedig elpusztult.

Én pedig ne szánjam meg Ninivét, a nagy várost, amelyben több mint tizenkétszer tízezer ember van, akik nem tudnak különbséget tenni a jobb és a bal kezük között? És ott az a sok állat is!” (Jón 3,10. 4,1–11)

Bibliamagyarázók sokat vitatkoznak azon, hogy Jónás könyve megtörtént eseményeket beszél-e el vagy egy kitalált történetet. Úgy gondolom, Jónás története semmivel sem lesz se izgalmasabb, se hitelesebb attól, hogy valóban megtörtént – ezért mi most abból indulunk ki, hogy egy ismeretlen szerző valamikor, az se nagyon fontos, hogy mikor, elmesélt egy tanulságos történetet. Azért mesélte el, hogy azok, akik hallgatják/olvassák, megkérdézzék maguktól: milyenek vagyunk mi, Isten választott népe? Milyen az egyházunk? Milyen a népünk? Ki vagyok én, és milyen vagyok én? Olyanok lennénk / olyan lennék, mint Jónás? Baj, ha olyanok vagyunk? Mit szól ehhez Isten? Milyennek szeretne Ő látni engem/bennünket?

Szóval, Isten most elmond nekünk, az ő gyermekeinek egy mesét, mi meg azt kérdezzük: miről/kiről szól a mese, mi a tanulsága?

1. Azzal indul a történet, hogy Jónás kap egy feladatot. Prédikálnia kellene Ninive ellen. Jónás pedig szívből gyűlöli a niniveieket. Sok rosszat tettek ezek a

népe ellen: romboltak, pusztítottak, deportáltak. Most ezek ellen kellene prédikálnia, ezeknek a bűnét kellene ostoroznia. Hogyhogy nem ugrik egyből? Hogyhogy nem azt mondja: na, végre, egy kedvemre való feladat! Miért fut el? Azért, mert Jónás számol azzal, hogy a niniveiek esetleg megtérhetnek, és ha megtérnek – ezt Jónás pontosan tudja –, Isten megkegyelmez a városnak. És ezt ő nem akarja. Milyen ember ez a Jónás? Olyan, akik izzó szeretettel, megkülönböztetett szeretettel szereti a népét. Ez eddig rendben is van. Ám Jónás túlbuzgó nacionalista is, aki elképzelni sem tudja, hogy a niniveikkel lehetséges a kiengesztelődés. Nem lehet, és nem is kell! Úgy gondolja, hogy Isten csak az övé, csak az ő népéé, csak rajtuk könyörülhet. Ha azokat is szereti, akiket én nem, akkor már nem az én Istenem, elfutok előle; én ilyen Istent nem hirdetek. Ha Isten nem olyan, amilyennek én képzelem, ha nem azt teszi, amit én elvárok tőle, ha nem mondhatom meg neki, kiken könyörüljön és kiken ne, ha Ninive is nagy városa Istennek, nemcsak Jeruzsálem – akkor én hátat fordítok neki.

Most megkérdezhethénk: mi közünk nekünk Jónás lelkivilágához? Hadd mondjak el egy rövid történetet. Két kislány beszélget:

– Ti reformátusok vagytok?

– Nem, mi egy másik gyülekelethez tartozunk.

Nyilván azt akarta mondani: egy másik gyülekezethez, miközben – mert ilyen a gyerekszáj – az igazságot mondta ki. Hovatovább ott tartunk, hogy ha nem gyűlölöm a nyugat-európaiakat, Brüsszelt, a menekülteket, a jobb- vagy a baloldalt, a liberálisokat vagy a nemzetieket, a románokat, ha nem migránsosom/orbánosom/oláhosom, vagy nem elég hangosan, nem vagyok jó magyar. Akkor én egy korcs vagyok. Ha nem utálok a katolikusokat, ortodoxokat, nem vagyok elég jó református. És fordítva: ha nem utálok a reformátusokat, nem vagyok jó katolikus. Ha nem tudom szívből utálni azt, akit/amit a családom, a rokonságom utál, ha nem tudok segíteni nekik haragudni, akkor én már nem is tartozom a családhoz. Akkor fekete bárány vagyok. Bárcsak ne értenénk, hogy miről beszélek! De értjük, és túlon túl ismerős ez nekünk.

2. Jónást saját kérésére a tengerbe dobják utastársai, elnyeli egy cethal, és ott, a cethal gyomrában valami nagyon furcsa történik. Elmond egy gyönyörű zsoltárt. Figyeljük meg, hogyan fogalmaz: az én Uram meghallgatott engem, te kiemelted életemet a sírból, imádságom eljutott hozzád. Csupa múlt idő van itt, mintha Jónás már megszabadult volna, holott épp az imént nyelte el a cethal. Jónás szabadnak érzi magát a cethal gyomrában, a tenger fenekén. Ez elképesztő! Mitől érzi magát szabadnak? A küldetésétől, attól, hogy a kegyelmes Istent kelljen hirdetni, attól, hogy szeretnie, kiengesztelődnie kelljen. Jónás biztonságban érzi magát a hal gyomrában. Jól érzi magát ebben az egyszemélyes pokolban.

Nem szoktuk jól érezni magunkat a saját poklainkban? A gyűlölet, a hazugság, a békétlenség poklában? Hát nem jó köpködni, fenyegetőzni? Nem jó gyalázni, becsmérelni, megalázni, méltóságában megtaposni a másikat? Hogy is mondja Jónás? Mindhalálíg haragszom! Senki ne vegye el tőlem a gyűlöletemet, a haragomat, az indulatomat! Minél mélyebb, annál otthonosabb. Ha csillapodna, ha veszítene a hevéből, hát emlékeztetem magam, hogy nekem gyűlölködnöm kell. Hogyan lehet valakire évekig, évtizedekig haragudni, hogyan lehet gyűlölni? Csakis úgy, hogy újra meg újra felmondom magamnak a gyűlöletet. Nehogy el találjam felejteni!

Van itt egy mondat, amiben rengeteg isteni humor van. Azt olvassuk a 2. rész utolsó mondatában, hogy a hal kiköpi, igazából: kihányja Jónást. A pokol kiköpi magából Jónást. Miért? Azért mert Jónás jól érzi magát benne. A pokol pedig arra való, hogy rosszul érezze magát ott az ember. Milyen dolog az, hogy valaki zsoltárokat énekel és hálás a pokolban? Ezért hát a pokolnak nem kell Jónás, kihányja magából. A mennyországra alkalmatlan, a pokol kiveti magából. Micsoda lehetetlen helyzet, ugye? Hát ilyen lehetetlen helyzet – próbálja Isten megértetni velünk –, ha jól érezzük magunkat a gyűlöletben, a haragban, a hazugságban, mindenféle negatív indulatban.

3. Aztán Jónás mégis elmegy Ninivébe. Azt mondja az ige, hogy Ninive bejárásához három nap kellett. Jónás pedig csak egynapi járásra ment be a városba. Megállt valahol a külvárosban. Elvégzi a feladatot, de éppen csak annyira, hogy ne érhesse szó a ház elejét. Aztán kimegy a városból, épít magának egy kunyhót, és azt reméli, hogy végignézheti a város pusztulását. Ez megint nagyon furcsa dolog. Mert arról van itt szó, hogy valaki jó csomó energiát fektet a munkájába, de csak azért, hogy ne sikerüljön az, amiért dolgozik. Hogy ne legyen eredményes. Olyasmi ez, mintha mi, magyarok csak azért harcolnánk a jogainkért, hogy nehogy valakinek eszébe jusson megadni nekünk azokat. Mert ha megkapnánk, nem lenne miért óbégatni. Pedig nekünk milyen jól esik panaszkodni meg siránkozni! Olyasmi ez, mintha mi, szülők, tanárok csak azért reguláznánk a gyermekeinket, hogy nehogy eszükbe jusson tisztességesen viselkedni, mert ha tisztességesen viselkednének, nem gyakorolhatnánk szülői/tanári hatalmunkat. Pedig milyen jólesik, ha valaki felett hatalmunk van! Olyasmi ez, mintha mi, lelkészek csak azért hirdetnénk a megtérést, hogy nehogy valakinek eszébe jusson megváltoztatni az életét, mert ha már nincs szüksége senkinek megtérésre, mehetnénk megkeresni a századik elveszett juhót.

4. Miközben Jónás kezét dörzsölve várja a város pusztulását, a városban mindenki zsákruhát ölt. Még az állatok is. Ninive megtér. Vagyis Isten áldást ad Jónás ige hirdetői munkájára. De – az ész megáll! – Jónásnak ez nagyon rosszul

esik, és megharagszik. Mindenkire haragszik: Ninivére, Istenre, talán még a halra is, amiért az kiköpte, visszaöklendezte a szárazra. És most már saját magára is haragszik. Azt mondja: meg akarok halni! A medve nem játék – mondják a székelyek. Nem játék a gyűlölködés sem. A harag, a düh, a gyűlölet könnyen önmagunk ellen fordul. Ha Jónásként azt látom, hogy hiába gyűlölködöm, Ninive nem pusztul el, hiába reménykedem, hogy Isten úgy lép, ahogy azt én elképzelem, mert nem úgy lép, és nem azt lépi, akkor magam ellen fordítom a dühömet, a gyűlöletemet. Önpusztítás és önsorsrontás lesz a vége.

5. Ha Isten nem Isten lenne, ezen a ponton most már tényleg hagyná ezt a dülő-fülő, konok prófétát, hogy hadd haragudjon mindhalálíg. De Isten nem mond le Jónásról, mert Jónás – láttuk – mi vagyunk. Mi, magyarok. Mi, az egyház. Jónás én vagyok. Isten sarjaszt egy bokrot (Károli: egy tőköt), ami Jónás nagy örömeére árnyékot ad a tűző napsütésben. Mintha azt mondaná Isten: most már hűtsd le magad végre, Jónás. Elemészt ez nagy gyűlölet! Jónás örül az árnyéknak, de még mindig nem akarja érteni, hogy Ninive fölé is így tart árnyékot Isten, kegyelme árnyékát, hogy el ne pusztuljon. Pedig a saját bőrén érzi, hogy milyen elviselhetetlen az élet árnyék nélkül (miután Isten elsorvasztja a tőköt, elbágyad, napszúrást kap). Mégse érti, hogy kegyelem, irgalom, bűnbocsánat nélkül mennyire elviselhetetlen az élet. Ninivében is. Csak a tök miatt siránkozik. Továbbra is úgy gondolja, hogy ha mindenkié lehet a kegyelem, akkor neki nem kell. Haragszik mindhalálíg.

Jónás könyve hirtelen, kurtán-furcsán ér véget. Mintha nem lenne rendesen befejezve. Nem tudjuk, hogy végül megértett-e Jónás bármit is. Megérintette-e Isten végtelen kegyelme? Elpárolgott-e a dühe, a haragja? Nem tudjuk, de ez nem is olyan fontos. Mert ez a könyv rólunk szól. Így ezek a kérdések nekünk szólnak. Azt ajánlom, vigyünk haza még néhány kérdést magunkkal, és töprengjünk rajtuk. Kik az én Ninive-belieim, akiket nem szeretek, akikkel nem törődöm, akiket leírok, mert nem a mi értékeinket, nem a mi hitünket vallják, nem a mi szokásaink szerint élnek, nem a mi nyelvünket beszélnek, nem a mi kutyánk kölykei? Akarom-e akár csak gondolatban is más csoportok, népek, közösségek pusztulását? Futok-e Isten elől? Mert futhatunk mi úgy is előle, hogy szokásaink, programjaink, épületeink fontosabbak lesznek elhívásunknál. És talán a legfontosabb kérdés: Kit/kiket akarhat Isten épp általam/általunk kegyelmében részesíteni?

Ha ezeken eltöprengünk, hátha azt mondjuk majd Istennek: szeretni akarok mindhalálíg. Ámen.